

TERCÜMELER:

SZÉKELY'LİLER¹

Yazan: Prof. HOMAN BALINT

Macar Maarif Nazırı

Türkçeye çeviren: Dr. HAMİT Z. KOŞAY

ÖNSÖZ

Yeni muharebenin büyük küçük hadiseleri arasında bir tanesi Erdil'de yaşıyan ve sayısı bir milyonu bulan Székely halkının yeniden Macaristana ilhaki olmuştur. Halen macarca konuşan fakat Peçenek ve Kun'lar gibi Türk aslından olan bu kavmi anmakla, kuru ajans haberlerine azıcık duygu katmak gayesini güdüyoruz. Kendilerini Macarlardan ayrı tutan, Hun menşeinde olduklarına inanan, uzun asırlar Orhon tipinde «runik» yazı ile kapılarını ve mabedlerini süsliyen, Oğuzlar gibi 24 kabileye ayrılan bu halkın Türk aslından olduğunu Thury Jozsef, Német Gyúla ve Homan Bálint gibi değerli Macar alimlerle kabul etmektedirler.

Székely'liler hakkında ilk tarihi haber şudur:

1116 senesinde Macar kralı ikinci İştvan Çehlere karşı 1146 da Layta nehri boyunda yaptığı harpte Macar kralı ikinci Géza Alman Hanrik'e karşı pişdar olarak Peçenek ve Székely'lileri gönderdi. Macarların Türk harp usulünü kabul ettikleri malûm bir keyfiyettir. Türk harp usulünde ise yeni iltihak eden kabileleri öne sürmek adettir. Székely'lilerin cesur taburları geçen cihan harbinde de nereye gitmişlerse büyük kahramanlıklar yaratmışlardır.

Yeni yurt aramak için uzun yola çıkan ve bir noktada tıkanıp kalarak kendilerini ihata eden çokluk arasında eriyen, yabancılara taze kan ve dirlik veren Türk kavimleri sayısızdır.

¹ Macar tarih kurumu (Magyar Történelmi Társulat) nın neşrettiği Erdil (Erdély 1940) adlı eserden alınmıştır. sa. 43 — 49

Türk tarihinin bugüne kadar tamamen ihmal ettiği Székely'lilerin menşelerine dair izahatı Macar alimi ve devlet adamı Homant Bálint'in selâhiyetli kaleminden dinleyiniz, ve şu birkaç sahifeyi ulusal tarihimizin yaprakları arasına ekleyiniz.

H. K.

Székely'lilerin yurdu

Roma Tuna eyaletini boşalttıktan sonra, Karpat havzasını şarktan, şimalden muhtelif cihetlere göç eden Cerman kavimleri ellerine geçirdiler.

Daçya'yı, Roma lejyonları ve vilâyet sekeneşi çekildikten sonra 271 de garp Gotları işgal ettiler. Fakat yirmi-otuz sene sonra göç edince yerlerini Don ve aşağı Tuna arasında yaşıyan şark Cermanlarının bir kolu olan Gepid'ler aldılar. 372 den sonra Gepid'ler Don civarından aşağı Tunanın sol sahiline -bugünkü Romanya ovasına göç ederek akrabaları olan şarki Gotlarla birlikte Pontus istebi ve Karpat havzası halklarına boyun eğdiren Hun devletine tabi oldular.

Attilânın Macaristanda otuz sene süren hükûmeti esnasında Gepid'lerin ve şark gotlarının hükümdarları cihangir Hun kralının silâh arkadaşları ve müşavirleri idiler.

Attilânın 453 te vukua gelen ölümünden sonra çıkan kardeş kavgası sırasında Got'larla Gepid'ler de birbiri üstüne düşünce evvelkiler *Pannonia* ve *Illyria*'ya göç etmeğe mecbur oldular. Gepid'ler bunu takip eden asır zarfında, diğer akraba kavimleri garptaki uzak ülkelere süren fırtınalı muhacereti akvam devrini Erdil'de geçirdiler. Topraklarını Tisa nehrine kadar genişlettiler, hatta en kesif menzilleri *Tisa* ve *Maroş* nehirlerinin birleştiği yerde vaktile Attilâ'nın merkezi hükûmeti civarında idi.

Aşağı Tuna yöresinde Drava-Sava nehirleri arasına buradan ilerlediler, fakat hakimiyetleri orada uzun sürmedi.

VI. ıncı asır başlarında İtalyanın yeni kralı, şarkî gotlu Teodorik onları Tisa'nın öbür tarafındaki yurtlarına geri attı. Bu asır ortalarında Got'ların yerine Pannonia'ya göç eden Longobard'larla karşılaşarak kanlı harpler neticesinde büsbütün mahvoldular. Longobardlar İçasyadan gelen Avar kavmi ile ittifak akdederek Gepid'leri fena halde yendiler, fakat kendileri de daha kuvvetli müttefiklerine *Pannonia*'yı terke mecbur oldular.

Sekenesiz kalan Karpat havzası Avarların eline geçti.

Faciayı atlatan ve dokuzuncu asrın ilk yarısında henüz adlarına tesadüf olunan seyrek nüfuslu Gebid menzillerinin Macarlar'ın yurt işgalleri sırasında izlerine rast gelinmediğine göre, bunların Karpat havzasının sınırlarından artan bir nispette içeri sokulan ıslavlara karışıklarına hükmolunabilir.

İç Asya isteplerinden tevakkufsuz gelerek Avrupa kalbine ulaşan Avarlar kendilerinin kadim hayvan yetiştirme maişet tarzı olan atlı kavimler nomad kültürünü idame ettirdiler. *Alföld*, Tuna'nın ötesindeki tepelik mıntaka ve nehir boylarındaki büyük baş hayvanların beslenmesine elverişli toprakları işgal ettiler. Ormanlık mıntaka hududunda, Avarların *Alföddeki* menzillerinde bazı dağınık zümreler halinde Volga-Don arasından birlikte sürükleyip getirdikleri Kuturgur ve On-ogur kavimlerinin döküntüleri de yaşıyorlardı. Macaristanın Avar devrinde pek çok yerde gösterilebilen, hiristiyan kültürü ile de erken temasa gelen bu kavimler Kafkasya civarındaki kültürün de hamili idiler.

Asyalı Türkler ve Bulgar-Macar kültür çevresinden ayrılan halk unsurları yanında hudutlarda şimali garbiye şimalden, cenup ve şark-taki dağlık mıntakaya cenuptan sokulan ıslavlar da görülmektedir.

Eski sekeneenin tahliye ettiği Karpat havzasında ikiyüz elli sene yalnız Türk'ler ve Slav cinsinden olan halklar oturdular.

Avar devletinin 800 de vukua gelen yıkılmasından sonra da ırkı bakımından memleketin etnoğrafik tasviri pek değişmişti.

Şarılmanın zaferle biten seferlerinden sonra Pannonia'nın Tuna hattına kadar olan kısmı, Tuna sol sahilinde ise *Zolyom*'daki büyük ormanlık mıntakadan garbe isabet eden yurt parçası Frank-Roma imparatorluğunun idaresine geçti. Yeniden kurulan Ostmark ve Friaul-Markgraflığına ait Karintia sahasında Alman menzilleri ve askerî garnizonlar meydana geldi. Bunların bir kısmı daha sonraki Macar hudutları içine düşüyordu. *Pannonia*'nın cecubu garbî köşesinde XII. inci asırda dahi «Romalılar mer'ası»=*Pascua Romanorum*» adı verilen yerde, *Illiria*, *Dalmacia*, *Friaul* ve *İstria*'dan gelen lâtince konuşan barbar bir nevi çoban halk sürülerini otlatıyordu. Bunları Saint Ladislav zamanından kalan Gesta Ungarorum'da mahfuz Macar ananesi XI. inci asır sonunda ıslavca olarak «olasz» (*Blasi*) yahut olah (*blachii, qui et pastores Romanorum*) adile anıyor. Bu olahların XIII. üncü asır başlarında Erdil'de zuhur eden olah'larla hiçbir alâkası yoktur. *Drava-Sava* nehirleri arasında Messiyanus adlı cenubî Slav-Bulgar halkı yaşıyordu. Saint Ladislav burayı zapt ettikten sonra kendisi için «*Messie rex*» unvanını kullanıyor. Buradaki seyrek nüfusun ekserisini teşkil eden ıslavlar Alman idaresinin himayesinde barındıkları dağlardan ovalara ve tepelik mıntakaya inmeye cesaret eder olmuşlardı. Bunların tayin edilen Herzogları Frank-Alman devletine tabi üç ıslav prensliğini tesis ettiler:

1) Morva nehrinin iki sahilinde *Svatopluk*'un Morva-Slovak prensliği; 2) Raba-Balaton-Drava arasında *Pribina*'nın Pannon-Slovan prensliği; 3) Drava - Sava arasında ise *Braslav*'ın Sloven prensliği.

Tuna'nın öte tarafının garp kısmı hemen sekeneşiz kalmıştı. Burası büyük Alföld ile «*Deserta Avarorum*» tesmiye ediliyordu.

Şarılman zaferleri sırasında Tisa nehri civariyle Erdil'e doğru Tuna Bulgarlarının aşağı Tuna ve cenubî Karpatlar arasına hakim kısma iktidarını tevsi etti. Dağınık ıslavları ve Bulgar toprağından henüz iskân edilen Bulgar-İslavları Bulgar-Türk hükümdar sülâlesine mensup «duka» lar idare ediyordu. Seyrek bir surette iskân edilen yeni ülkenin askerî ve iktisadî idaresini bunlar kurdular. Erdilin tuz madenlerini bunlar işlettiler. Bulgarlarla onlara tabi Slavların Tisa civarında ve Erdilde bugüne kadar kalan birkaç Bulgar-Türk ve müteaddit Slav coğrafi isim hatıralarını muhafaza ediyor.

XI. inci asra irca edilen Gesta Ungarorum Macarların yurt işgalinden önce Tuna'nın öte tarafındaki Olah çobanlarından (*Vlachi, qui et pastores Romanorum*) Alman şövalyelerinden (*teutonici, milites Romani*) o devrin tabiri ile *moesia*'lılar (*messiani*) adı verilen Drava nehri'nin öte tarafındaki Slavlarla Bulgarlardan ve Szerémség de oturan Yunanlılardan başka bütün Macaristanda Slavların ve Bulgarların oturduklarını bildiriyor. Ayrıca kendi arzusu ile Macarlara iltihak eden diğer bir kavimden haber veriyor ki bunlar da Székely'lilerdir.

Eski Macar ananesine göre Székely'liler kendileriyle akraba Macarların yurt işgalinden önce gelip yerleşmişlerdi. Onlar Hun kralı Atillâ kavminden olup bu toprakta «yabancı milletlerin» taaruzu üzerine Eldildeki dağlarla muhat ve mahfuz «Çiglamezö» adlı yere sığınmışlardı. Macarlar geldiği zaman kardeş kavme iltihak için buradan çıktılar. Bazı alimler ananeye aykırı olarak onların Macar veya Peçenek olduklarını, yahut yurt işgalinden önce yedi kabileden müteşekkil Macarlara iltihak eden Kazar-Kabar olduklarını sandılar.

Halbuki Macar ananesi (üçüncü Béla'nın adsız vak'a nüvisi ile Kézai Simon,un on birinci asır kaynağına irca olunan ve yekdiğेरinden müstakil ifadeleri) Don ve Dnyeper yanından Macarlarla birlikte gelen ve adsız kronikada «Kun» Kézai kronikasında «Aba kavmi» adı verilen Kabar'larla yeni yurttta iltihak eden Székely'lileri birbirinden açık surette ayırır.

Székely sözü Türkçe bir kelime olup «hükümdar oğlu kavmi» manasına gelmektedir. Gerek bu ad ve gerek kabile teşkilâtı, yaşayış tarzı, hafif süvari olarak harp ediş, ziraat hayatına tamamiyle intibaktan sonra eski anane mucibince inkıyat vergisini öküze tediye ediş Székely'lilerin Türk kültürünü hamil bir kavim olduğunu göstermektedir.

Ormanlık sahaya yerleşmeleri ve çok süratle dil değiştirmeleri bunların Hunlar Avarlar gibi orta Asyadan kopan bir istep halkı değil belki de Kafkasya civarında yaşayan Bulgar-Macar-Kazarların kültür çevresine giren bir kavim olduğuna delâlet etse gerektir.

Székely kavminin Hun ananesi *Attilânın oğlu Çaba*'dan kendilerini neşet ettirmeleri (bu adlarının medlulüne de uygundur) ve Macarların yurt işgalinden önce gelip yerleştiklerine dair musır anane onların Avarlarla sürüklenip gelen Bulgar, Onoğur kabilesi yahut Attilânın Hun devletine tabi Bulgar yahut Macar unsurlarile karışmış Avar zümresinin ahfadı olduğunu gösterse gerektir.

Bir Slav atalar sözü «Avarların hatırası bile silindi» der. İngiliz kralı büyük Alfred Macar ovasını «*Avar istep'i*» tesmiye eder. 800 de Slav'ların takibinden kurtulmak için bir Avar kabilesi Almanların himayesine sığınarak Odenburg ve Sabaria arasında (bugünkü *Szombathely* ve *Şopron*) diğer bir kabileden *Györ* ve *Balaton* arasına yerleşmeğe mecbur olmuştu. Son defa olarak 875 te Györ ile Hainburg arasında hiristiyanlığı kabul etmiş Avarlardan bahsolunmaktadır.

Macarların yurt işgalinden sonra onlar hakkında bir şey işidilmiyor, ancak aynı yerlerde Moşony civarındaki Peçenek hudut bekçileri ile birlikte 1116 dan itibaren Székely'liler anılmamağa başlanıyor. Garp hududunda Vag nehri havzasında ve Zala mıntakasında XIII üncü asırda da Székely hudut muhafızlarını buluyoruz. Bu vesikalardan şu netice çıkarılabilir:

Avarların bakiyesini ya galip kumandanlar birlikte sürüklediler, yahut IX.uzuncu asırda eski efendilerine saldıran Slavlar onları temsil ettiler. Vaktiyle haşmetli Avar devleti sekencesinden Macarların yurt işgaline kadar ancak Alman idaresine sığınanlar dağlarla muhat ormanlık mıntakalarda barına bildiler.

Yazılı kaynaklarda ilk defa XII.inci asır iptidalarında garp Székely hudut muhafızları görünmektedir. Erdile dair ancak 1200 den itibaren fasılasız vesikalar bulunmakta ve burada onlar, muahher ikametgâhlarına yurt işgalini müteakip taşınmış Erdilin autochton sekencesi olarak kabul edilmektedir. Anonymus'ın Székelylilerin Bihar'daki muharebelerinden bahsedışı ve Bihar mıntakasındaki eski Székely kabile adlarını taşıyan *Telegd*, *Şebeş*, *Medgyeş* ve *Székely Telek* yer adlarının bulunması eski vatanlarının Bihar ve Erdil hudut dağ silsilesi ile mahfuz Şebeş-Köröş vadisinde ve *Királyhága*'nın ötesinde *Almaş* ve *Somoş* nehirlerinin kaynakları havalisinde ikamet ettiklerine delâlet eder. Bu havaliye ananenin sakladığı *Çiglamezö* (csigla=ihatalı yer, mahfuz yer, bend) adı ve (Székely'liler Erdile çekildiler) tabiri tamamilen uymaktadır.

Macarlar diğer şarklı halklar gibi kabile ittifakına alınan metbu halkları ve sonradan yurda hicret eden kalabalık zümreleri hudutlar muhafızı ve piştar olarak kullandılar. Peçenek, Székely, Uz, Kun hudut bekçileri garp, Vallon ve Almanlar şimal, Saslar şark ve cenup hudutlarına ve Alman şövalyeleri muvakkaten cenup hudutlarına bu suretle geldiler. Peçenek devletinin sukutundan sonra Kunların önünden çekilerek Macar toprağına iltica eden ve burada *Barcaság* da yukarı *Olt* ve *Feketeüğ* vadisinde ve daha uzakta garpte yerleşen Peçenek bakiye-

leri ve hudut sahasının İslav sokeseni cenubi şarkide aynı rolü ifa ve daha sonra Székelylilere iltihak ve temessül ettiler. Şu halde gayet tabii olarak *Maroş ve Samoş* vadilerinin işgalinden sonra en geç krallık ilk asrında, Székey'lilerde Erdil kaleleri olan *Kolozsvár, Torda, Gyulafehérvár* toprağının şarkındaki hudut sahasına yerleştiler.

İkinci Székely işgal mıntrkası daha muahhar *Maroş-Székely* ve *Telekdi-Szék* topraklrından başka Sasların *Kiralyföld*'ini ihtiva ediyordu. Buradaki hatıralarını bugün dahi (*Szász-*) *kézd, Szász-Sebes, Medgyes* şehirlerinin ismi ve birçok Székely kabile adları buna tanıklık etmektedir.

XII. inci asır zarfında Kunlara ve büyüyen Bizans devletine karşı hudut muhafazasının kâfi gelmiyeceği görülünce bu hudutlara Alman göçmenlerini de yerleştirdiler. Bunlar bir taraftan *Küküllö-Olt*, arasındaki *királyföld*'i diğer taraftan Beszterce'yi ve az miktarda *Mar-marcoş*'ı işgal ettiler. Székely'liler *Kiralyföld*'den şarka ve cenubi şarkkiye çekilerek daha sonra *Udvárhelyszék* cenup kısmını *Háromszék*'i ve *Barcaşag*'ı işgal ettiler. XIII üncü asır iptidasında, İkinci Andraş Alman şövalyelerini davet, ve akabinde tart ettikten sonra Sasları Barcaşag toprağına yerleştirdi ve bu yüzden Székely'lilerin bir kısmı şimali şarkkiye doğru çekilerek yukarı *Olt* havzasındaki yayla mıntakası olan *Kaszon Csik, Gyergyv* sahasını işgal ettiler. Bu suretle genişliyen yeni işgal sahasında zamanımıza kadar varlığını muhafaza eden Székely yurdu teşkilâtı kuruldu. Eski kabile adları artık burada bir ad olarak geçmiyor. Ancak bazı mıntakaları ifade için sıfat olarak kullanılıyor: *Telegdi-Szék, Kézdi-Szék* gibi, daha sonra *Telegdi* ve *Bardoc Szék*'lerin birleşmesi ile husule gelen *Udvárhelyszék* ve *Kézdi, Sepesi, Orbai, Szék*'lerden husule gelen *Háromszék*'in teşekkülünden sonra ancak bazı yer adlarında (meselâ: *Kézdi vásárhely, Kezdi-Szentlélek, Sepesi-Bacon, Telegdi-Bacon*) izi kaldı. Bu yeni büyük Szék=sekiler bir coğrafi mefhuma tekabül eden adlardır: *Marosszék, Udvardhelyszék, Háromszék, Csikszék* ve *Kezdiszék*'den 1270 de ayrılan *Aranyosszék* gibi. Bunlar aynı zamanda nihaî bir birleşme ve zirai hayata intibaka da delâlet ederler! Székely'liler XIV. üncü asırda Tatar tehlikesine karşı korunmak için cenubî Karpatların ötesine henüz teşekkül üzere olan Olah prenslikleri (eski Kun ülkesi) sahasına yeni göçmen kolları ayırdı. Şarktaki serhadların ıktisaden işlenmesi ve askerî müdafaaya tahsis olunan Székely-Magyar ve Alman göçmenlerinin şarka yayılan dalgaları XIII. üncü asırda Karpat hattını aştılar. XV inci Béla Kunları hiristiyani yaparak kendine tabi kıldı ve Tatar kudretine karşı koyabilmek için derbent ve boğazların dış kapılarında

müdafaa tetbirleri aldı. Kunların terk ettiği ülkenin Tatarların eline geçmesi yüzünden bu tasavvuru tahakkuk edemedi.

Ancak yarım asır sonra Kun devletinin cenup kısmını tabi kılmak ve iskânları idame için fırsat zuhur etti. Aşağı Tuna ve Olt arasındaki «Székely» ban'lığı (*oltenia*) tahkim edildi. Onun şarkındaki *Olt-aşağı Tuna-İlonca* arasında Kun aslından *Tokomer* oğlu *Basaraba'* nın Macarlara tâbi feodal vaydalığı (*Munténia*) teşekkül etti. Bunun şimal şarkisinde ise *Bodza-Tuna-İlonca* arasında yeni *Székely-szék* meydana geldi ve buna Olahlar, ahali olahlaşdıktan sonra da XIII. üncü asırda bile *Székely toprağı* (Săcuieni) adını verdiler. Daha yukarıda şimalde *Oytoz* ve *Gyimes* boğazlarından gelen Székely'liler *Tartos* nehri ve kolları boyunca *Szereş'e* kadar sokuldular. Bu sahalarda pekçok Macar kasabası teşekkül etti: *Kövár* (Chiora), *Bodza* (Buzau) ve *Vásárhely* (Târrgovişte), *Kászón*, *Egyedhalma* (Adiud), *Tartos* (Trotuş) v. s. gibi.

Cenuptaki yerleşme sahaları daha sonra *Havaselv* prensliğine, *Tartos* vadisindeki Székely yurtları (*Beszterce* ve Moldva vadisinde şarka uzanan Macar ve Sas köyleriyle birlikte) XIV. üncü asır zarfında teşekkül eden Moldva prensliğine ilhak edildi.

Székely'liler diğer yabancı kabile veya büsbütün yabancı asıldan neşet eden hudut muhafızları gibi Macar krallığının devlet teşkilâtına bağlandılar. Ancak XIII. üncü asra kadar eski oymak teşkilâtını muhafaza ederek o sıralardaki yerleşme nizamı mucibince yaşadılar. Hürriyet hakları her türlü şüpheden arı olduğu için kraldan imtiyaz bahşedilmesine hiçbir zaman teşebbüs etmediler.

Tıpkı XI—XIII üncü asırlardaki oymak teşkilâtı üzerine müesses Macar asilzadeleri gibi, örfe müstenit haklarını daha kuvvetli sandıkları için kralın imtiyaz fermanları ile zayıfatılmasına asla müsaade etmediler. Székely toprağının hukuku ve Székely mülk telâkkisi muhtelif Székely müesseseleri diğer krallık iskân sahalarının halk hukukundan ve müesseselerinden tamamen ayrılır. Ancak XIII. üncü asır zarfında kitle halinde iki taraflı anlaşmaya müstenit olarak Tuna-Tisa arasına yerleştirilen Kun'ların hukuk ve müesseseleri bunlara benzer.

Székely'lik (*Siculitas*) tamamen hür ve Macar asilzadeleriyle aynı derecede olduğu gibi içtimaî tekâmülü, daha dar çerçeve ve daha fakir iktisadî münasebetlerden sarfınazar, Macar halkının tekâmülüne uygundur. Székely cemiyeti için Macar asilzade cemiyetinin küçük ölçüde ve üzerinde köylülük damgasını taşıyan bir örneği diye biliriz.

Macar örfüne göre aileyi yahut oymağı kuran ecdadın ismini taşıyan oymakları başında oymak şefleri bulunurdu. Bunun yerini ülke teşkilâtı tutunca *Székkapitan*'ları (*hadnagy*) *Captanei, sive maiores exercituantium, sive primipili*) zuhur etti. Bunların ve Szék=sekilerin müstakil idarelerinde hâkimlik salâhiyeti, varlıklı ailelerden gelen ve nesilden nesle intikal eden ihtiyarların (*Seniores*) sınıfına verilmesi çabucak bir zadegân sınıfının teşekkülüne yol açtı.

Senior ve *Primipilus* unvanları Macarlardaki *baron* ve *jobbagy*=raaya tabirlerine müşabih olarak nesilden nesile ve akrabalara intikal ederek aşağı sınıf olan (*siculi communes*)=avamı teşkil eden Székely'lilere mukabil zenginlerin kibarların ve mafevkların (*siculi potiores, maiores, principales*) içtimâî sınıfı teşekkül etti. Daha sonraki tekâmül dolayısıyla aşağı tabaka halkın zenginleşen unsurları ve kibarların fakirleşen ahfadı tıpkı Macar hür mücahitler ve orta derecede servetli asilzadeler gibi birbirine karşı olarak Székely askerî teşkilâtında suvari hizmetle mükellef küçük mülk sahibi orta sınıfa mukabil oldular.

Artık bu sınıfın en ileri gelenlerinden kalan (*Primipilus*) Macarca *loföszékely* ve büyüklerinden kalan *primores*=Macarca *föemberek unvanları* kullanılmıya başlıyor. *Primor* ve *primipilus* sınıfları büyük asilzade ve orta asilzadeye tamamiyle tekabül etmekle beraber büyük milletlerin daha zengin içtimâî sınıflarına nazaran bunlar arasında gerek içtimâî gerek servet bakımından büyük fark yoktur. *Primor* olmak için köy toprağında en az üç mülkü olması lâzımdır. *Primipilus*, ise kendi atı ile harbe iştirak eden herkes olabilir. Avam halkını teşkil eden Székely'liler de piyadeyi (*pedites*) daha sonra silâhendazları (*pexidarii*) teşkil eder.

Bunlar tıpkı Macarlarda olduğu gibi ileri gelen varlıklı Székely'li lere hür insanlar sıfatıyla hizmet ederler, yahut mevcut kendi küçük topraklarında çalışırlardı. Umumî idareye ise her üç sınıf (*tria genera Sicularum*) hür insanlar arasında fark gözetmiyen eski ananeye tevfikân müsavi hakla iştirak ederlerdi. Asil olduklarına vergi veremeyişleri de tanıklık eder. Asillığın icabı olan sedakat ve silâhla askerî hizmetten başka Székely'lilerin yegâne vazifesi krala eski tabiiyetin bir nişanesi olmak üzere taç giyme merasiminde, evlenme sırasında ve ilk çocuğunun doğumunda her mülkten bir öküz hediye etmek (ökör sütés) den ibarettir.

Székely halkı Macar beyine daha sonra kırala tâbi ve her bakımından hür bir halk, Macar kabile birliğine dahil olduğu cihetle daha muahhar zamanlarda da vilâyetlerdeki *İspan*'ların hüküm ve idaresi-

ne tâbi olmazlar. Emlâki kaleler arasına sıkışmış olsa dahi münhasıran Székely'lilerin kendilerine has İspan'ını tanırlardı. Erdilde bu Székely *İspan*'ı Vayda'dan sonra kralın en ileri gelen bir memuru Székely ordusunun kumandanı idi. Kral namına temiz işlerinde en son kararı o verirdi.

Adli ve idarî kudret bundan sonra da Székely topluluğunun elinde kaldığı için hüküm ve idare selâhiyeti dardı. Erdilde Macarca konuşan Székely'liler çok eskiden gelip yerleşen, Macar milletinin kitle halinde yurt işgal eden bir kabilesi, ayrılığını ve hukukî müesseselerini Macar kabile ittihadı ortadan kalktıktan sonra da muhafaza eden bir halk idi.

Székely'lilere Macar devletinin hayatında, Macar krallığını Türk ırkından olan akraba halklara ve Balkanlı Grek, Slav, Olah ortodokslara karşı müdafaa vazifesi verildi. Bu tarihî vazife ve müstakil millî teşkilât onları aynı veçhile kapalı bir kitle halinde ve hususî millî teşkilâtları ile yaşıyan Sas ve Erdil macarları ile birlikte Erdil tarihinin taliini tayine sevk etti. Mazide müstakil Erdil prensliğini teşkil eden üç unsurdan biri sıfatile Erdil Macarlığını müdafaa ve idame ettirdiler. Zamanımızda da Székely'liler Erdilde Macar kültürünün ve Macar halk şuurunun asla pazarlık kabul etmiyen hamili ve müdafiidirler.
